

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 11, Aralık 2017, s. 276-296

Yrd. Doç. Dr. İlknur AY

Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ilknur.ay@amasya.edu.tr

ANLATI TEMEL KİŞİSİNİN NESNESİNE MESAFESİNİN ANLATININ ZAMAN KURGUSU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ ve “KARABİBİK” ÖRNEĞİ

Özet

Bir anlatı belirlenen bir süre içinde geçen olaylar üzerine kurulur. Hikâye bir öznenin karşısına koyulan nesneyle yol alır. Başlangıçtan itibaren buna uygun estetik bir perspektif anlatıya hakim olur. Anlatıdaki öykü de zaman tasarımıyla anlam kazanır. Zaman düzenlemesi ise, öznenin nesnesine mesafesine koşut bir şekilde ortaya konulur. Zira, öznenin nesnesine ulaşma çabası sonucu oluşan olaylar, anlatıyı yürüten temel dinamiktir. Hikâyede özne-nesne ilişkisi açısından belirlenen mesafe anlatımda sergilenir. Dolayısıyla özne-nesne mesafesinin sunumunda zaman vasıtaadır. Böylece anlatı kişinin nesnesine yönelik sebepler ve koşullar bu kısımda okura aksettirilir. Anlatı sonunda bütünlüklü yapı kavranırken anlam boyutuna da ulaşılır. Anlatı kişinin nesnesiyle arasındaki mesafe, kurguyu biçimlendirir. Zaman kurgusu bu yönüyle hem hikâyeyi yürütür hem de anlatı ritmine tesir ederek estetik bir oluşum sağlar. Nâbizâde Nâzım'ın Karabibik adlı eserinde de zaman unsurlarının öznenin nesnesine mesafesine uygun şekilde kurgulandığı ve böylelikle estetik bir yapının kurulduğu görülür.

Anahtar Kelimeler: Zaman kurgusu, özne-nesne mesafesi, Nâbizâde Nâzım, “Karabibik”.

THE EFFECT ON THE TIME FICTION OF THE NARRATION OF THE DISTANCE TO THE OBJECT OF THE NARRATIVE BASIC PERSON AND "KARABİBİK" EXAMPLE

Abstract

A narrative is based on events that occur over a set period of time. The story, travels with the object placed against a subject. From the outset, an appropriate aesthetic perspective dominates this narrative. The narrative story also gains meaning with time design. The timing is set in parallel to the subject's distance to the object. For, the events that are the result of the effort to reach the object of the subject are the basic dynamic that carries out the narrative. In the story, the distance determined in terms of subject-object relation is exhibited in narrative. So, the time is means in the presentation of the subject-object distance. Thus, the reasons and conditions for the object of the narrator are reflected in this place. At the end of the narrative, the whole structure can be grasped while the meaning dimension is reached. The distance between the narrator's object and the narrator forms the narrative. Time fiction both carries out the story and also influences the narrative rhythm to provide an aesthetic formation. In Nabizâde Nâzım's "Karabibik", it is seen that the time elements were constructed in accordance with the distance of the object of the subject and thus an aesthetic structure was established.

Keywords: Time editing, subject-object distance, Nâbizâde Nâzım, "Karabibik".

GİRİŞ

Bir anlatıda anlatılan öykünün kurmacaya dönüşümünde ve biçimbilimcilerin ileri sürdüğü alışılmışın kırılarak edebî formun elde edilmesinde zaman kurgusu önemli işleve sahiptir. Çünkü yazar anlatıda gerçek hayatta olduğu gibi kronolojik bir sıra takip etmeden zamansal açıdan geriye ve ileriye sapmalara yer verebilir. Anlatıların "alışkanlığı kırma gücü de yaşamı yansıtmamasından değil, onu özel bir şekilde düzenlemesinden kaynaklanır." diyen Berna Moran'a göre (2008: 182) "Yazar bu sırayı bozar, altüst eder ve yaşamdakine uymayan yapay bir diziye yerleştirir olayları ve böylece alışılmışı kırmış olur. Kuşkusuz yazar 'öykü'deki zamandizimsel sıraya sadık kalmayı tercih edebilir, ama yine de zaman düzeni üzerinde oynayacaktır. Bazı olayları özetleyerek kısaltacak, bazılarını ise, uzun uzun, ayrıntılara girerek anlatacaktır."(Moran, 2008: 183). Dolayısıyla, bir anlatıda zamanın düzenlenmesi kurmaca yapı-

nın oluşumunda söz sahibidir. Anlatının çekirdeğinde yer alan niyeti etkili bir şekilde vermek açısından bu sunum gereklidir.

Kurmaca eserlerde bundan dolayı anlatıyı oluşturan öykü zamanı ile kurmaca zamanı arasında bir fark mevcuttur. "Sunuş düzeni, öykünün doğal mantığının düzeniyle aynı olmak zorunda değildir. İşlevi belli öykü olaylarını vurgulamak ya da önemsizleştirme, bazılarını yorumlamak bazılarını çıkarsamaya bırakmak, göstermek ya da anlatmak, yorum yapmak ya da sessiz kalmak, bir olayın ya da karakterin şu veya bu yönüne odaklanmaktır." (Chatman, 2009: 39). Umberto Eco'nun (2012: 75) da ifade ettiği üzere, "Öykü zamanı, anlatının içeriğinin bir parçasını oluşturur. Metin 'bin yıl geçti' diyorsa, öykü zamanı bin yıldır. Ancak dilsel anlatım düzeyinde, yani kurmaca söylem düzeyinde, sözceyi (enunciato) yazmak (ve okumak) için gereken süre çok kısadır. İşte bu yüzden, hızlı bir söylem zamanı, çok uzun bir öykü zamanını dile getirebilir." Çünkü, burada zaman düzenlemesinin anlatı temel kişinin nesnesine giden yoldaki işlevi önemlidir.

Zaman kurgusunun anlatının niyeti ve öznenin nesnesi doğrultusunda bir değer ihtiva etmesi gerekir. "Öykü anlatı ifâdesinin içeriği, söylem ise, ifadenin biçimidir." (Chatman, 2009: 28). Dolayısıyla bir öykünün içerdiği süre, başka bir deyişle, öznenin nesnesine mesafesi, anlatının sunuluş hızını ve biçimini belirler. Bu mesafeden hareketle anlatıda olay örgüsü üretilir ve böylece söylem düzeyi ortaya çıkar. "Anlatma zamanı, tamamiyle anlatıcıya bağlıdır ve onun anlatma eylemi ile alâkalıdır. Halbuki vak'a zamanı, eserdeki kahramanlara bağlıdır." (Çetişli, 2014: 98). Dolayısıyla vaka zamanının anlatma zamanına dönüştürülüp bir anlatı şahsının serüveninin anlatılmasında öznenin nesnesine mesafesi, anlatıya temel teşkil eder.

Zaman kurgusunun hem anlam hem de biçimsel düzenlenişe etkisi vardır. Öykü ve öyküleme zamanının bulunduğu anlatı sisteminde, zaman dilimlerinin düzenlenmesi dizesel bir yapı kurar. "Anlatılar dönüşüm ve öz düzenleme gerektirir. Öz düzenleme yapının kendi kendini sürdürmesi ve kapatmasıdır." (Chatman, 2009: 39) "Yazarlar, gösterdikleri olay ve eylemin süresini 'yayarlar' veya 'yoğunlaştırırlar'. Bu anlamda sanatsal bir zamandan söz edilebilir." (Pospelov, 2005: 94). Zaten, sanat eseri itibarıyla, "şekillendirilmiş ve bir mana yüklenilmiş sun'î bir obje" (Çetişli, 2009: 70)dir.

Bir anlatıda zamanın varlığını ortaya koyan ona görünürlük kazandıran birtakım anlatım teknikleri vardır. Anlatıda sahneden sahneye geçişlerle zaman ilerlerken başlangıçta belirlenen özne ve nesne mesafesi anlatı kurgusunu, öykünün seyrini de belir-

ler. Özne ve nesne arasındaki engeller, öznenin mücadelesi hikâyeyi yürütür. Özne-nesne mesafesi başlangıç-bitiş eksenini oluştururken, bu mesafenin aşılmasına yönelik işlevlerle olay örgüsünün ortaya çıkması arayış ve gelişim eksenini oluşturur. Dolayısıyla zaman kurgusunu belirleyen sistemin gerisindeki hareket noktası bu mesafedir. Bunu bir tablo ile şöyle ifade etmek mümkündür:

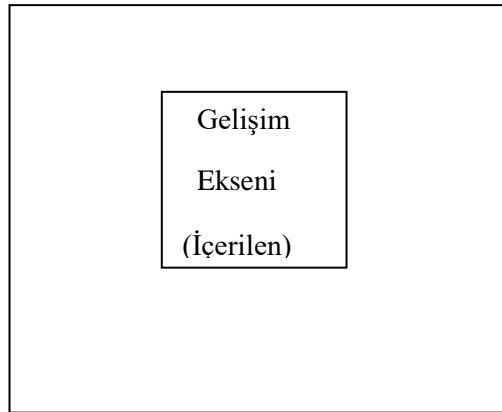
Tablo 1:

Başlangıç-Bitiş Eksenini (Özne-Nesne Mesafesi)	Dizge	Öykü
Arayış-Gelişim Eksenini (Özne-Nesne İlişkisi)	İşlevler	Öyküleme

Bu tabloda da görüldüğü üzere özne ve nesne mesafesinin seçildiği başlangıç ve bitiş eksenini temel yapıyı, öyküyü kurarken, öznenin bir eyleyen olarak eksikliğini hissettiği nesneyi arayışında da işlevler açığa çıkar. Böylece olaylar gelişerek öyküleme yapılır. Başlangıç ve bitiş eksenini de gelişim eksenini içerir:

Tablo 2:

Başlangıç ve Bitiş Eksenini (İçeren)

Bir anlatıda öznenin nesnesine hangi aşamalardan geçerek nasıl ulaştığının hikâyesi anlatıldığından dolayı bu süreç zamansal düzenleme ile göz önüne serilir. Bu açıdan "Karabibik" adlı anlatı örneği özne-nesne mesafesinin anlatının zaman kurgusu üzerindeki tesirinin ortaya konulması noktasında uygun bir örnek olarak karşımıza çıkar. Anlatıda fakir bir köylü olan Karabibik'in karşısına onun maddi durumuna uymayan uzak bir nesne konulur ve zaman da buna bağlı olarak ağır bir şekilde ilerler. Bu nesneye ulaşmasından sonra "kendisi de çift sahibi, mal sahibi idi. Bundan geri kızını yalvaran alsın..." (Nâzım, 2012: 83-84) düşüncesindeki Karabibik için kızı Huri'yi evlendirmek şeklinde seçilen kolay ulaşılabilir ikinci nesneye koşut olarak da zaman eksilti ve özetleme tekniğiyle hızlıca sunulur. Anlatı temel kişinin nesnesi bittiğinde ise, anlatı sona erdirilir. Dolayısıyla kurgusal düzenleme bağlamında ele alınan bu çalışmada da öznenin nesnesine mesafesinin zaman düzenlemesi üzerindeki tesiri Nâbizâde Nâzım'ın "Karabibik" örneği üzerinden ulaşılan tespitlerle ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1- Nâbizâde Nâzım'ın "Karabibik" Adlı Anlatısında Özne-Nesne Mesafesi (Öykü Zamanı)

Özne ve nesnenin karşılıklı konumunun yer aldığı bir anlatıda, başlangıçta bir nesnenin eksikliği durumu ve sonuçta ulaşılan bir nesne bulunur. "Bir eylemi gerçekleştirmek isteyen varlık 'özne', eylemin hedefi konumundaki varlık 'nesne' eylemin kendisi de 'niyet' olarak sınıflandırılır. Özne çoğu kez bir insan ya da insani özellikler yüklenmiş bir varlık olurken, nesne insan olabildiği gibi güç, zenginlik, zafer gibi pek çok kavram da olabilir." (Kocatürk, 2009: 11). Tahsin Yücel'e (2015: 149) göre, "özneyle nesne arasındaki bağıntı bir eylemi içerdiğine göre, bu bağıntının bir edim olgusu olarak tanımlayabileceğimiz bir temel yapı, başka bir deyişle bir temel sözce oluşturduğu söylenebilir." Aradaki süreçte de öznenin nesnesine ulaşmak için gösterdiği eylemlerle anlatının yapısı açığa çıkar. Anlatı boyunca öznenin eylemleri belli bir süreç içinde anlatılması suretiyle içerik biçim kazanır.

Dolayısıyla anlatının başında olaylar ve özne-nesne mesafesi bellidir. Bu mesafe de belli ritim ile sunulur. "Ritim, anlatının sunuluş hızıdır." (Kocatürk, 2009: 15). Zaten bir anlatıda "olayların art arda dizilmesiyle oluşan öykü boyutu ile bu olayların temsilini ifade eden söylem boyutu" (Dervişcemaloğlu, 2014: 160) mevcuttur. "Olayların başlama noktası ile bitiş noktası arasında geçen zamana vak'a zamanı denir." (Çetişli, 2014: 96). "Burada üzerinde iletişim kurulan şey öykü, yani anlatısının biçimsel içerik ögesidir; öykü, söylem aracıyla, yani biçimsel ifade ögesi yoluyla iletişim kurar. Söy-

lem öyküyü ifâde eder." (Chatman, 2009: 28). Mevcut öykü, seçilen mevcut mesafe anlatıya yerleştirilerek mevcut öykünün sunumu şeklinde gerçekleştirilir. Bunu öznenin nesnesine mesafesi ile verilmek istenilen mesaj belirler. Gürsel Aytaç'ın (2009: 159) da ifâde ettiği üzere anlatılar için kullanılan " 'yapı' tanımları, söz konusu nesnenin temelindeki düzeni yeniden sistematik bir şekilde kurmaya ilişkindir ve çeşitli soyutlama düzeylerinde yürüyebilir. Bu anlam dizisinin konstitütif (kurucu) özü, işlev kavramıdır ve bu da yapısalıcı düşünce tarzında zorunlu olarak yapıya bağlıdır." Dolayısıyla bütün zaman kurgusundaki işlevsel teknikler bu öykünün özne- nesne mesafesine yöneliktir. Çünkü özne nesnesine ulaşmak istediğinde eyleme geçer ve hikâyesi başlar. Bu mesafe bu açıdan anlatının temel çekirdeği durumundadır. Başlangıç ve sonuç arasındaki mesafe zaman düzenleme teknikleriyle doldurulup yapılandırılır.

Bir anlatıda öznenin nesnesine ulaşma hikâyesi sergilenir. Dolayısıyla "bütün anlatma esasına bağlı eser/türlerin üzerimizde bıraktığı ilk intiba, bir hikâye' anlatmış olmalarıdır." (Çetişli, 2014: 81). Zira anlatı şahsının engellerle mücadelesi ve eylemleri ile olay örgüsü, neden-sonuç ilişkisi içinde ilerler. Olay örgüsü de anlama götürür. Böylece "kurmaca yapıtta metnin sonunda mücadele belli bir noktada bitmiş olur." (Gülsoy, 2015: 153). Dolayısıyla bir durum değişimi söz konusudur.

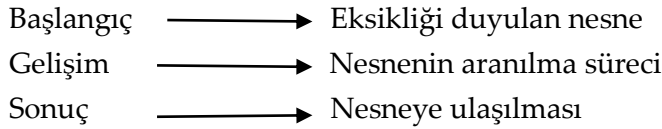
Durum değişiminde mesafe ve bu mesafeyi sunan zaman önemli işleve sahiptir. Zira anlatıdaki anlam, başlangıç ve sonuç konumu arasındaki mesafede ortaya çıkar. Durum değişimini sağlayan mesafedeki farktır. Başlangıçtaki değer ve konumlar bitiş durumunda farklılık arz eder. "Yapısalıcı anlayışa göre, bir metnin anlamını yaratan, anlatıcının doğrudan doğruya ya da kurmaca karakterler ağzından söylediği şey değil, metnin dayandığı anlaşılabilir, dolaylı yoldan formüle edilmiş 'değerler arası karşıtlık ilişkisi'dir." (Aytaç, 2009: 161). Başlangıçtaki yansıtılan mesafe ile sonuçta yansıtılan mesafe farklıdır. Öyküleme zamanı da "bir durumdan başka bir duruma geçişi gösterir." (Özdemir, 2011: 152). Bu açıdan Karabibik adlı eserde olduğu gibi anlatının başında özne nesnesine yabancılaştırılırken, sonrasında yakınlaştırılır. Hayatında bir durum değişimi yaşanır. Burada konum değişimi için zamanın değişimine ihtiyaç vardır. Aynı zamanda zaman, bu değişimin süresini de gösterir:

Tablo 3:

Anlam	Özne-Nesne Mesafesi	
	Başlangıç	Uzaklık
	Bitiş	Yakınlık

Mesafeye bağlı olarak çatışmalar, dönüm noktaları ve serüven gelişir. Pospelov'a (2005: 439) göre, "içeriği dile getirme işlevi dışında biçim yoktur." Yine "içerik, biçimin özelliklerini koşullar ve o biçimin içinde kendi gerçek belirliliğini kazanır." Dolayısıyla zamanın varlığını belirleyen bu mesafe anlatının sunumu sırasında ortaya koyulur. Nesnesine ulaşma koşulları, engeller ve sebepler bu kurgu sırasında akış halinde gözler önüne serilir. Eğer öznenin nesnesine mesafesi ne kadar uzaksa, olay dizisi bundan etkilenir. Eserin anlam boyutu da başlangıç ve sonuç kısmı arasındaki farklı konuma göre değer kazanır. "Başlangıç durumundan bitiş durumuna dek süren anlatı izlencesi bir öznenin bir nesneyi araması; peşinde koşması biçiminde gerçekleşir. Özne eksikliğini hissettiği bir nesneyi bulmaya çalışır." (Kıran-Eziler Kıran, 2011: 273). Hayatın sürekliliği, yaşam sahnesi zamanın akışı ile sergilenir:

Şema 1:

Böylece anlatıda başlangıçta öznenin eksikliğini duyduğu nesnesi ve buna mesafesi belirlenir. Karabibik lakaplı çiftçinin bir çift öküz sahibi olma çabası ve endişesinin anlatıldığı "Karabibik" adlı eserde de öncelikle onun nesnesi ve nesnesine ulaşmada önündeki engeller, beş bölümden oluşan eserin birinci bölümünde şöyle ortaya konur:

"Karabibik bir çift satın almayı zihnine koymuş, karar vermiş gitmiş idi. Fakat şimdi mesele öyle bir çift bulmakta idi. Karabucak köylü Duralı üç öküzden fazla olanını satmak istiyordu. Fakat bu da pek zayıf idi. Bir deri bir kemik; hem de on iki mecid istiyordu.

Kadıkum köylü Sarı Ali kızı Ayşe'nin de satılık bir hayvanı vardı, ama bu da hasta idi. Temreli Andonoğlu'nun öküzleri ise pek yavuz, ama pek tuzlu: Çiftine otuz bir mecid istiyordu. Ni hâl itmeli?

Karabibik bu meseleyi zihninde evirip çevirmekte ve fakat hiçbir doğru çözüm bulamamakta idi." (Nâzım, 2012: 62).

Hikâyeyi yürüten temel arayış eksenini kuran unsur olan bu nesneye, anlatı boyunca odaklanılarak iç çözümleme tekniğinden de faydalanılmak suretiyle öznenin nesnesinin sürekli tekrar edilerek pekiştirildiği görülür:

"Karabibik hem yiyor hem de öküzlerini düşünüyor idi." (Nâzım, 2012: 68).

"Karabibik kimin öküzlerini almak daha kârlı olduğunu düşünmekte idi." (Nâzım, 2012: 69).

"Karabibik gözlerini ocaktaki aleve dikerek öküzlerini düşünmeye başlamıştı." (Nâzım, 2012: 71).

"Düşüncesi gayet dar olan kafasında öküzler yer etmiş idi." (Nâzım, 2012: 75).

"Karabibik öküzlerini düşünmekte idi." (Nâzım, 2012: 78).

Karabibik'in nesnesinin varlığı ve değeri de somutlaştırılıp ortaya konulur böylelikle. Zamanın akışına koşut olarak da nesnesi zihninde derinleşir. Böylece, eserin başında "Okurlarıma" adlı bölümde realist yazarlar için, "Bu gibi romancıların maksatları insani olayları sırf insan açısından tetkik ve hikâyeye etmektir." (Nâzım, 2012: 49) diyen Nâbizâde Nâzım'ın "Karabibik" adlı eserinde nesnesini arayan öznenin hayat serüveni iç çözümlerle başta olmak üzere zaman kurgusunda kullanılan farklı teknikler yoluyla gözler önüne serilir. Zira zamansal bir akışa bağlı olarak ortaya çıkan "olay örgüsü" "olayların ne tür bir sırayla ve düzende anlatılacağını gösteren yapısal özelliktir." (Antakyalıoğlu, 2016: 108) Dolayısıyla başlangıçta mesafe belirlendikten sonra bu mesafeye göre zamansal biçimlendirme söz konusudur. Karabibik adlı eserde de olay örgüsü ve zaman kurgusu bu duruma bağlı olarak ortaya çıkar. Bu açıdan Karabibik adlı eserde de özne-nesne mesafesi ve zamansal kurgu arasındaki ilişkinin sunumu için birtakım teknikler kullanılır.

2- Nâbizâde Nâzım'ın "Karabibik" Adlı Anlatısında Zaman Kurgusunda Kullanılan Teknikler (Öyküleme Zamanı)

Hikâyenin sunumu sırasında nesneye ulaşma sorumluluğu yüklenen özne, eylemleri ile işlevini anlatı içinde yerine getirir. "Bir işlev, bir eyleyenin genel eylemi içinde yer

aldığı ölçüde anlam kazanır; bu eylem de, son anlamını, anlatılmış olması, kendine özgü kuralları (kodu) bulunan bir söyleme bırakılmış olması nedeniyle kazanır." (Barthes, 2005: 108). İşlevlerini yerine getiren eyleyenlerin yaşadıkları olay ya da durumlarla anlatı yapısı ortaya çıkar.

Anlatı yapısının, sisteminin oluşması için birtakım unsurların varlığına ihtiyaç vardır. "Bütün anlatma esasına bağlı eserler/türler, temelde iki unsurdan oluşurlar. Bunlar; 'anlatan' ve 'anlatılan'; yani 'hikâyecî' ve 'hikâye'dir." (Çetişli, 2014: 101). Bir anlatıda ele alınan hikâyeye uygun bir anlatım seçilir. "Seçmek demek olayları hangi organizasyon ve yorumla öyküleştireceğini belirlemek demektir." diyen Zekiye Antakyalıoğlu'nun (2016: 108) da belirttiği üzere, "en karmaşık haliyle bile anlatı, her zaman, bir seçimle başlar ve şekillenir." Yine "Hiçbir anlatı olan olayların bire bir kaydı değildir. Çünkü olay anlatıldığı an olgu haline dönüşür, yani kurgulanır." Murat Gülsoy'a (2015: 141) göre de "kurmaca yazmak bir anlamda zamanı yönetmektir." Anlatıda yer alan motiflerin birleşimi aslında anlatı hikâyesinin sergilenmesidir. Bu motiflerin birleşimi de bir ritim oluşturur. B. Tomaşevski'ye göre de, "Doğa, yer, durum, karakter vb. betimlemeleri tam olarak dural motiflerdir; kahramanın yaptıkları ve hareketleriyle devimsel motiflerdir." (Todorov, 2016: 255). İşte bu motiflerin düzenlenmesinde zamanın akışının düzenlenmesinin etkili olduğu görülür. Motiflerin izlediği düzen ve sıra bir zaman kurgusu gerektirir. Zaman bu motifleri bağlayıcı unsur olarak karşımıza çıkar.

Anlatma süresinde gerçekleşen olay ve durumlar anlatıdaki öykü için ön görülen mesafeyle bağlantılıdır. "Anlatıdaki olaylar belirli bir zamanda gerçekleştiğine göre, okuyucuların anlatıda gerçekleşenleri anlaması için öncelikle anlatıdaki zamansal ilişkileri kavrayabilmesi gerekmektedir." (Dervişcemaloğlu, 2014: 158). Söylem zamanı ve öykü zamanı arasındaki ilişkiler zaman sıralaması ve zaman ritmi açısından tekniklerle oluşturulur. Mesafe olay örgüsü ile somutlaştırılır. Yavaşlatma ya da hızlandırma öznesne mesafesini anlamlandırmanın bir parçasıdır ve anlamı yoğunlaştırılır. Realizme uygun bir mesafe ile mesajın da etkili sunumu sağlanır. Beş bölüm hâlinde kaleme alınan "Karabibik" adlı eserde de sahneden sahneye geçişlerle öznenin nesnesine ulaşma hikâyesi ortaya konulur. Ancak zamanın ilerleyişi öznenin nesnesine ulaşma çabasının anlatıldığı ilk üç bölümde oldukça yavaşken, öznenin nesnesine ulaştığı dördüncü ve beşinci bölümde ise, hız kazanır.

Zaman düzenlemesi bir nevi öznenin nesneye ulaşması yolundaki eylemlerinin düzenlenmesidir. "Bir öyküdeki olaylar, öykünün söylemi yani sunumun biçimi tarafından

olay örgüsüne dönüştürülür."(Chatman, 2009: 39.) Olaylar ilerlerken mesafe de kat edilir. Bu sebeple "yazarın olay örgüsünü oluştururken odaklandığı en önemli unsur zamandır." (Gülsoy, 2015: 164). Bir taraftan merak ögesi canlı tutulurken dönüşümlerle olayların belli bir yönde sergilenmesi ile de anlatı akışı sürer. Öykü zamanı olayları içerdiğinden olay örgüsünün düzenlenişi söylemin sorumluluğundadır. Dolayısıyla olay örgüsü zaman akışı ile beraber yürür. Zaten "anlatılar, zamana yayılarak ilerlerler; anlatıda söz konusu bir olayın geçmişi, şimdisi ve geleceği, o olayı yorumlamamıza etki eder." (Dervişcemaloğlu, 2014: 157). Öznenin nesnesine ulaşma yolundaki çabasının anlatıldığı Karabibik'te onu bu nesneye yönelten gerekçeler ve nesnesine ulaşması konusundaki engeller de ortaya konulur:

"Karabibik bu havadisten hiç hoşlanmadı. Çünkü onun başka bir hesabı vardı: 'Sarı Simayil'e kızı Huri'yi vermek arzusunda idi; bu evlilik sayesinde Koca İmam'ın öküzlerini bedava kullanabileceğini hesap etmekte idi. Sarı İsmail elden çıktıktan sonra bu öküzler de başkasının malı olacak; başkasının olmasa da yine her zamanki gibi para ile kullanmak lazım gelecek."

... Fakat şu öküz hesabı bir türlü zihninden çıkmıyor idi. Koca İmam'dan gündeliği yarım mut yiyeceğe ödünç aldığı öküzler gibi bir çift öküze kendisinin de sahip olması hâlindeki saadetini düşünmekte idi. Ah bir çift, bir çift! Bu hayvanları ne kadar sevecek idi. Yazın yaylaya çıkarken eskisi gibi 'malsız' olarak gitmeyecek, bir çift güzel öküzü önüne katarak köy halkının arasında sevincinden şarkı ünleye ünleye yürüyecek idi. Bu saadetin hülyasına dalmış olduğu için işinde makine gibi habersiz devam etmekte idi. Fakat hayallerinin ufku üzerinde bir karaltı ortaya çıktı: Para! Bunun için yirmi mecid olsun lazım idi. Ah bu yirmi mecidi nereden bulmalı? Tüccar Andrey'a ya koşmalı. Fakat Andrey'a ya olan borç da çoğaldı. Daha geçen gün herif bir salkım çetele gösterdi. Çetele artıyor. Lakin çare yok bu isteği de yerine getirmeli. Günde yarım mut bu!" (Nâzım, 2012: 59-61).

Böylece anlatının başında Karabibik'in nesnesine mesafesi sezdirilir ve bir nedensellik ilişkisi oluşturulur. Nesneye giden yolda mantıklı aşamalandırma ve eylemler arasında bir bağ kurulur. Olay örgüsünün oluşumunda sebep-sonuç ilişkisinin önemine değinen E. M. Forster bu konuda şunları söyler:

"Olay örgüsü de olayların anlatımıdır; ancak burada üstünde durulan nokta, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisidir. 'Kral öldü, arkasından kraliçe de öldü,' dersek, öykü olur. 'Kral öldü, sonra üzüntüsünden kraliçe de öldü' dersek,

olay örgüsü olur. Zaman sırası bozulmuş değildir, ancak neden-sonuç ilişkisi yanında iyice gölgede kalmıştır. Şöyle diyelim; 'Kraliçe öldü, nedenini kimse bilmiyordu; sonradan anlaşıldı ki, kralın ölümüne duyduğu üzüntüden ölmüş.' Bu, içine gizem katılmış bir olay örgüsüdür ve üstün gelişme olanakları bulunan bir örgü biçimidir. Zaman sırası bir yana bırakılmış örgünün sınırlarının elverdiği ölçüde öyküden uzaklaşmıştır." (Forster, 2016: 128).

Bu şekilde "Karabibik" adlı eserde de tarlası için öküz kiralamaktan bıkan ve akrabalık kurma yoluyla Koca İmam'ın öküzlerine para ödememek düşüncesinde olan Karabibik bu isteğinin gerçekleşmeyeceğini anlayınca kendisine ait bir çift öküz almaya karar verir. Zaten bir çift öküz alarak mal sahibi olduktan sonra kızı Huri'yi kolayca evlendirir. Dolayısıyla anlatıda sebep-sonuç ilişkisiyle olaylar ve nesnenin ortaya çıkma gerekçelerine yer verilmiş olunur.

Zaman düzenlemesi ile hem anlatım yürütülür, hem mesafe aşılır. Özne ve nesne arasındaki mesafe anlatının yapısıyla teknikler yardımıyla bağdaştırılır, öykü ve söylem kaynaştırılır. "Bir anlatı olayının ifade edildiği süreç, anlatının "dönüşümü"dür. (dilbiliminde 'derin yapı' içindeki bir öğenin yüzey temsilinde bulunabilmesi için 'dönüştürülmesi gerektiği gibi). Ancak bu dönüşüm –örneğin, yazar ister olayların aktarılma sırasını gerçek dizilimlerine göre, ister geri dönüş efektiyle ters çevirerek yapsın – ancak belli olasılıklar gerçekleşirse meydana gelebilir." (Chatman, 2009: 19). "Yapı; bir bağlayıcı kavramdır ve 'sistem-öge-bağlama-işlev'den oluşan bir kavram dizisinin içinde görülebilir. Yapı, bir sistemin öğeleri arasındaki bağlamların bütünüdür."(Aytaç, 2009: 158). Bu sebeple seçilen anlatı unsurları arasındaki tutarlılık önemlidir. "Bir edebî eserin 'motivasyon'u, eserin 'gerçeklik yanılması'nı, yani estetik işlevini kuvvetlendirmelidir. Gerçekçi 'motivasyon' hikâye sanatında kullanılan anlatım yollarından biridir."(Wellek- Warren, 2015: 255). Böylece realizme uygun bir şekilde zaman ilerletilmiş olur. Kurmaca anlatılarda "olaylar belli bir zaman koridoru içinde başlayıp biter; insanlar yine belli bir zaman koridoru içinde doğup büyürler. Günler, aylar, yıllar birbirini kovalar; mevsimler değişir. Aksi taktirde adı geçen türler, gerçeklik intibamı büyük ölçüde kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalır." (Çetişli, 2014: 96). Dolayısıyla öznenin nesnesine bir anda ulaşması gerçeklik yanılmasını bozar.

Bir eserde okurlar anlatı şahsının hikâyesine, onun bir özne olarak varlığına şahit olurlar. Bu sebeple anlatılarda öznenin varlığı ve nesnesi daha belirgin, tanıdık hâlde sunulur. Bu açıdan "Karabibik" adlı anlatının başında tarlasını sürmek için Koca İmam'ın öküzlerini kiralayan, "kendisi şu kadarlık tarla sayesinde ancak akşamları bir

kaşık sıcak çorba içecek kadar mal kaldırabiliyor." (Nâzım, 2012: 54) denilen Karabibik'in tasvir edilişiyle aynı zamanda onun nesnesine ulaşmasında önündeki engelleyici durum da şöyle ortaya konulur:

"Ayağında iri, kalın pençeli, sökük yemenileri büyük zahmetle sürüklemekte, lime lime, rengi cinsi belirsiz, muhtelif renkte yamalı dizliğin deliklerinden iç donunun toprak rengine meyleden rengi görünmekte, bir eski askerin yerine gelen yeni neferin kim bilir kaç sene evvel hediyesi olmak üzere sahip olduğu ceket, tutar giyilir yeri kalmadığı hâlde ve bedenini sarmaktan aciz kalmakla beraber yine sırtında bulunmakta; bu ceketin altında kirli gömleğinin göğsü, yakası büsbütün açık kalarak kayış gibi sert ve siyah olan vücudunun göğüs ve bağır kısımlarını hep açıkta bırakmakta idi. Çenesinde beyazlı siyahlı olmak üzere varlığını ispat eden tek tük kıllar, dik ve seyrek bıyıkların da eklenmesiyle yuvarlak, gayet esmer, ufacık gözlü olan çehresinin heybetini artırmakta ve bu acayip görünüş insanda tuhaf bir korku uyandırmakta idi." (Nâzım, 2012: 53-54).

Böylece onun nesnesine mesafesinin uzaklığına koşut şekilde tasvirlerle anlatı yavaşlatılır. Gerekli hız buna göre sağlanır. Yine, "olaylar, nesnel zamana paralel olarak gelişmeye devam ederken roman kişisi ya da anlatıcı, bazı olay ya da olgu, durum ve eşyaların uyandırdığı çağrışımlarla, hatırlamalarla, iç konuşmalarla geriye döner ya da ileriye gider." (Çetin, 2011: 130). Bu şekilde de zamanın genişletildiği görülür. "Karabibik" adlı eserde de bir çift öküze ihtiyaç duyan anlatı temel kişinin tarlasının geçmiş hikâyesi, geriye kırılmalarla sunulur zaman yayılır:

"Tarlayı otlar bürümüştü. Karabibik burasını babası Koca Osman'ın mirası olmak üzere ele geçirmiş idi. Tarla o zaman on iki dönüm iken dört dönümünü Kara Durmuş'a satarak vaktiyle peşin paraya vermiş idi. Şimdiki hâlde sekiz dönümde ibaret kalan bu toprak parçasına bile, tarla komşusu olan Yosturoğlu göz dikmekte ve bu sebeple aralarında ara sıra ağız kavgaları meydana gelmekte idi." (Nâzım, 2012: 54).

Yine ayrıntılı mekân tasvirleriyle mekân-şahıs diyalektiği kurularak Karabibik'in fakir hâli, yaşadığı mekândan hareketle gözler önüne serilir. Tasvir, "dekoratif zenginlik, mimari biçimin bakan kişi üzerinde gerçekleştirdiği zorlamayı temsil eder ve ne kadar çok ayrıntı varsa, bunları keşfetmek için o kadar çok zaman harcamak gerekli olur." (Eco, 2012: 81). Zaten seçilen nesne de fakir durumda olan Karabibik için zor ve yavaş bir şekilde ulaşılabilecek bir nesnedir. Dolayısıyla zaman da buna göre düzenlenir. Bu

şekilde onun nesnesine ulaşmasındaki engel durumu ortaya konulurken nesnesiyle arasındaki uzaklık da zamanın yavaşlatılması vasıtasıyla hissettirilir:

"Karabibik'in girdiği yer kerpiç şeklinde çamur parçalarından meydana gelmiş dört duvar arasında sıkışmış sekiz arşın boy, beş arşın en ve üç arşın yükseklikten ibaret bir mahallin üstü, tabii hâlinde çam gövdelerinden meydana gelmiş çatı üzerine bir karış alınlığında yağlı toprak çekilmekten ibaret bir çatı ile örtülmüş ahır gibi yer odası idi. Pencere namına hiçbir deliği olmayıp hava ve aydınlığı sade duvarın birisinde ocak namıyla açılmış olan geniş, isli, kurumlu bir büyük delikten almakta idi.

Bu ocağın güya bacası olan dört kerpicingin yüksekliği, hasıl olan dumanı çekemediğinden ve hele lodos havalarda şu karanlık, rutubetli, dar ahırın içi ocakta yanan pırnal ve çam dallarının kesif, pis kokulu dumanıyla boğulur kalırdı. Bu duman tavanın kütüklerini simsiyah etmiş, duvarın topraklı duvarlarını kalın bir kurum tabakasıyla kaplamış idi.

Odanın zemini adi kuru toprak olup şurasına burasına Karabibik'in kimbilir kaçınıcı karın akrabasından beri miras kalan yıpranmış, renksiz bir iki kilim parçası atılmış; bir köşeye bir iki kırık, murdar toprak çukal, bir iki tahta kaşık, bir iki kırık tabak, diğer bir köşeye içi yayla unu ile dolu bir kavanoz, darı unu ile dolu bir yayık, bir yufka sacı, bir sacayak, yağ, pirinç gibi bazı erzak kapları filan yığılmış idi. Ocağın karşısındaki duvar tarafında da iki ot yatağı, iki yün yastık, iki yorgandan baret bir yığın üzerine Huri'nin iki kattan ibaret olan elbisesi dar-madağınık bir surette atılmış idi." (Nâzım, 2012: 65-66).

Böylece bu ayrıntılı mekân tasvirleri, özne-nesne ilişkisi çerçevesinde amaç ve engeller olmak üzere ikili karşıtlık oluşturma işlevini de yerine getirir. Merak ögesi canlı tutularak okurun anlatıdaki bu mesafeyi fark etmesi ve onun kurmaca dünyayla özdeşleşmesi sağlanır. Zamansal ilerleyiş yavaşlatılarak niyetin sunumuna yönelik mesafe ayarında geciktirim sağlanır. Bunu "oyalanmak, vakit kaybetmek anlamına gelmez; çoğu zaman, bir karar almadan önce düşünmek amacıyla oyalanır insan." diyen Eco (2012: 70) şöyle açıklar:

"Yazarın yapıtına koyduğu oyalanma ya da yavaşlatma tekniklerinden biri, okurun çıkarımsal gezintiler yapmasına olanak sağlayan tekniktir." (Eco, 2012: 70).

Bu işleve uygun şekilde yine iç çözümlenmelerle de sunum, özne-nesne mesafesine bağlı olarak içeriğe uygun şekilde genişletilerek aksettirilir. Anlatıda "genişletme iç za-

manı verir. (Çetin, 2011: 130). "Kişi, nesnel zamanı kendi öznel duyarlılığıyla soyutlayarak aktarır." (Çetin, 2011: 130) Bu açıdan da sunum hızı öykünün hızından yavaştır:

"Karabibik kimin öküzlerini almak daha kârlı olduğunu düşünmekte idi. Andonoğlu'nun öküzlerine çıkışamıyor idi. Duralı'nın öküzü ise hem bir tane idi hem gayet zayıf. Sarı Ali kızının hayvanı da hasta. başka tarafta satılık hiçbir hayvan bilmiyordu. Andonoğlu'nun hayvanları da bir türlü zihninden çıkmıyordu, fakat fiyatını da gözüne kestiremiyordu. Duralı'ninki ile Ayşe'ninkini birleştirmekten başka çare yok idi. Fakat Andonoğlu'nunkinden de nasıl vazgeçmeli? Nice Yavuz hayvanlar ya!

... Saat biri geçmiş olduğu hâlde henüz Karabibik uyuyamamış idi. Ya Andreyaya borç vermezse?" (Nâzım, 2012: 69).

Bu iç çatışmaların yanında yine geciktirme tekniği uygulanarak Karabibik'in borç para almak için Yani ve Andreyaya gitmesinden önce onların yaşadığı Temre Köyü'nün geçmişi sunulur:

"Güya şimdiki Temre köyü o zaman Mira namıyla meşhur ve büyük bir şehir olup bu mabet de şehrin tam ortasında imiş. Fakat sonradan kim bilir bundan kaç bin sene evvel 'Kaş' tarafından doğru Temre çayı büyük bir sel getirerek Mira şehrini kum ile örtmüş de bu surette Apollon mabedini de gözden gizlemiş. Hatta otuz sene evvel Papazoğlu Ligor ile Andonoğlu, 'Meis' adından bu civara hicretle yerleşmeleri sırasında anılan mabedin kubbesini keşfetmişler ve peyderpey toprağı kazarak meydana çıkarmışlar." (Nâzım, 2012: 74).

Zamanın yayıldığı köyle ilgili bu uzun tarihi bilgidan sonra anlatıcı ustalıklı "Karabibik تنها sokakta bir aşağı bir yukarı gezinmekte idi. Düşüncesi gayet dar kar olan kafasında öküzler yer etmiş idi. Ne olursa olsun bugün kendisine yirmi mecidin lüzumu var. Hele bir kere Andreyaya meydana çıksa." diyerek sözü yeniden şimdiki ana ve Karabibik'in nesnesine getirir. Böylece öznenin nesnesine ulaşmak için mücadeleleri sergilenir. Belirlenen mesafede aşamalandırma ve dönüşümlerle zaman kurgusu ilerler. Karabibik'in tüccar Yani ve Andreyaya'dan borç almak için çabaları anlatılırken bir taraftan da iç çatışmalarla anlatıda merak ögesini canlandıracak bir düğüm oluşturulur:

"Karabibik öküzlerini düşünmekte idi. Andreyaya'dan para alamazsa acaba şu he-riften... Hım? Bir türlü cesaret edemiyor idi.

... Fakat bir kere de Andrey'a müracaatla şartları daha iyi ise, ondan borç almayı düşündü. Bu fikrini Yani'ye sezdirmemek için bir çare bulmalı idi. Andrey'a müracaatını hissedecek olursa Yani'nin para vermeyeceğini biliyor idi.

... Karabibik hiçbir şey söylemiyor idi. Sade Yani'nin yirmi mecdi ile Andrey'a'dan alacağı cevabı düşünmekte ve kuşkusuz bunun gibi, yani İmamoğlu gibi tarlasını kendisi, kendi öküzleriyle süreceğini, nadas edeceğini, yaylaya hayvanla gideceğini düşünmekte idi. Ah ne sevinç!" (Nâzım, 2012: 78-79).

Böylece zamansal kurgulamayla öykü gelişimi sağlanır. Zaman kurgusu da öznenin nesnesine mesafesine yönelik kestirimde bulunulmasını sağlar. Anlatıdaki her bir unsur öznenin nesnesine meyli yönünde işlevini yerine getirme niteliğine sahiptir. "Öykü zamanı ile söylem zamanı arasındaki özdeşleşmeyi temsil eden" (Eco, 2012: 85) diyaloglardan da anlatıda bu yönde faydalanılır. "Karabibik" adlı anlatıda diyaloglar, öznesne ilişkisini bir kez daha hatırlatarak ön plâna çıkarır. Bu kısımda dikkat doğrudan bir özne olan şahsa ve onun endekslendiği nesnesine çekilir. "Gösterme; anlatıcının olayı, anlatması değil, -adı üstünde- olayın, hareketin, tavrın, durumun dil vasıtasıyla gösterilmesi; okuyucunun gözü önünde tecessüm ettirilmesidir." (Çetişli, 2014: 121). Bu kısımlarda "bir sahnesel bölüm içinde gösterilen olaylar, zaman açısından ne sıkıştırılır ne de yayılır. Gösterilen her bir an bir sonrakiyle sıkı sıkıya bitişiktir. Bir sahnesel bölüm sırasında karşılıklı konuşmalar, hiçbir duyumsanır zaman kesintisi olmaksızın art arda akar." (Pospelov, 2005: 297-298). Dolayısıyla burada nesneye doğru zamansal akış doğrudan fark edilir. Anlatıda Karabibik'in nesnesine yaklaşması sahneleme, eylem akarımı ve iç monologlarla beraber gösterme ve anlatma teknikleri bir arada kullanılarak şöyle sunulur:

"Yusuf tarlanın ince bir izinden yürümekte, Karabibik de ardı sıra gitmekte idi.

- Hayvan sabıyım.

- Ni şegil?

Karabibik düşüncelerini ve teşebbüslerini İmamoğlu'na açtı. Yusuf yuvarlak ufak gözlerini dikmiş büyük bir hayretle dinlemekte idi:

- Karabibik öküz sahibi olacak. Ey sonra... Peki para? Karabibik tedbirlerini izah etmekte idi: Andrey'a veya Yani'den yirmi mecd... Faiz çok olacak amma... Ne çare... Gelecek harmanda ödmek mümkün... Durali'nin hayvanıyla Ayşe'nin hayvanını birleştirecek. Artık bundan böyle göğsünü gere gere gezecek... Günde yarım mut bu!

Yusuf gittikçe hayretini artırmakta idi: Karabibik'in iki öküzü bulunacak ha? Ne büyük olay!..." (Nâzım, 2012: 79-80).

Burada Karabibik'in nesnesinin köy hayatındaki yeri ve önemi vurgulanırken özne ve nesnenin mesafesi yaklaştırıldıktan sonra buna bağlı olarak anlatının sunum zamanında hızlı bir zaman ilerlemesi dikkati çeker. Anlatım sırasında şahısların zaman içindeki eylemleri sunulur. Bir anlatıda "anlatıcı ya da konuşmacı, mevcut öyküyü 'anlatan'dır." (Chatman, 2009: 29). "Anlatıdaki diyaloglara mimesis, anlatıcının işe karışıp şunlar şunlar oldu, diye anlatmasına da diegesis denir." ve "mimesis dolaysız aktarım, diegesis ise, dolaylı aktarımdır." (Erkman- Akerson, 2005: 161) Karabibik'in nesnesine ulaşma yolculuğunun sonuna geldiği noktada anlatıda olup bitenler gösterme ve anlatma tekniği bir arada kullanılarak canlı bir anlatımla gözler önüne serilir:

"Birlikte Temre köyüne doğru geldiler. Yolda bu meseleyi uzun uzun nine boyuna münakaşa ettiler... Fakat Karabibik kararından dönmedi.

Andreya karşılıklarına çıkıverdi. İki birden etrafını aldılar. Karabibik niyetini uzun uzadıya anlatmaya başladı. Andreya hiç dinlemediymiş gibi yürümekte idi: Aktam'a bir kayık gelmişti, içinde bazı siparişler var, onları almaya gidiyor idi... Bunlar da peşine takıldılar. Andreya sıkılma tavırları göstermekte idi.

... Karabibik diyor idi ki:

- Gelecek yayladan evvel.

Yusuf neticeyi pek merak etmekte idi: Acaba Karabibik öküz alabilecek mi? Beraber gelişi sade şu merakını hal ve defetmek için idi.

Andreya da diyor idi ki:

- Olamaz, olamaz... Çeteler birikti... Mah oracıkta mağazanın rafcağzında durup oturur...

Bu gayretin sonunu getirmek müşkül görünmekte idi. Biraz sonra Andreya şimdiye kadar kendisine hiçbir şey söylenmemiş gibi Karabibik'e dönerek dedi ki:

- Mah yay geldi... Yayladan çıktıktan... Yüz deve odun isterim... Yüz deve... Altı çetele sileceğim...

Karabibik bunu çok gördü: Yüz deve yükü odun altı çeteleye mi? Vay insafsız vay... Hey oğul geçen yay pazarlık böyle mi idi?

Andreya omuzlarını silktilti: Canı isterse, çetele birike birike birgün fena olacak.

...Bir hayli daha uğraştı, mümkün değil. İster istemez Yani'ye müracaata karar verdi. Yine hep birlikte döndüler."(Nâzım, 2012: 80-82).

Bu çaba ve dönüm noktasının ardından eksilti tekniğiyle zaman atlaması yapılarak bir sonraki sahnede Karabibik bir çift öküzüyle tarlasını sürerken okurun karşısına çıkar. Böylece, başlangıçtaki nesnesine mesafesine koşut olacak şekilde anlatım yavaşlatılır, öznenin nesnesine yaklaştığı sona doğru ise zaman atlaması ile ritim hızlandırılır:

“ ‘Dih... Ha gözüm ha. Çic çic çic çic!... Yürüüü! Hööt! Dah dah!

Karabibik birinci dönümü bitirmek üzere idi.

Sağa sağa kaçmaya çalışan Benekli’yi öğendirenin burnuyla yola getirmekte idi. Yüreğinde bir sevinç duymakta idi. Sabanın sapına büyük bir gururla sarılarak kuvvetli demirin açtığı çığır üzerinde ağır adımlarıyla yürümekte idi. Harımın yanına kadar yaklaştı. Hayvanları harmanlatıp ikinci dönüme geçti. Hem yürüyor hem şarkı gibi bir şey mırıldanıyor idi: Bas gidelim, yavrum da bas gidelim!” (Karabibik, 2012: 83).

Karabibik temel nesnesine ulaştıktan sonra da anlatıyı yürütmek için birinci nesneye bağlı ikinci bir nesne seçilir. “Artık kocamakta” olan kızı Huri’yi evlendirmek isteyen Karabibik’in bu nesnesi, onun köyde “mal sahibi” olmasından dolayı kolay ulaşılabilecek bir nesnedir. Eserde sebep-sonuç ilişkisi de kurulmak suretiyle bu durum kısa bir iç çözümlemeyle şöyle sunulur:

“Artık Karabibik Huri’yi ‘Sarı Simayil’e vermekten ümidini kesmiş idi... Fakat buna da artık lüzum kalmamıştı, çünkü işte kendisi de çift sahibi, mal sahibi idi. Bundan geri kızını yalvaran alsın...”(Karabibik, 2012: 83-84).

Bu şekilde seçilen nesne açısından herhangi bir engelin konulmadığı anlatıda, Karabibik’in kızını kısa sürede evlendirmesi zaman atlaması yapıp özetlenmek suretiyle şöyle aktarılır:

“İşte karar verildi... Hüseyin ile Huri nikâhlandılar. Bir Salı gecesi Yosturoğlu’nun evi önüne çok köylü delikanlıları ile kadınları toplandı. Hüseyin bir hayvan üstünde davul zurna ile civar köyleri akşama kadar dolaştı. Şerbetler içildi. Yemekler yenildi.” (Karabibik, 2012: 86).

Burada zaman atlanılsa da anlatının bütünlüğü içinde çıkarımlar yapılır. Uzun zamanda yaşanan eylemler kısa tutulabilir. Bundan sonra anlatı şahsı için herhangi bir nesnenin konulmadığı, bu sebeple de olay örgüsü oluşturacak gelişmelerin yer almadığı

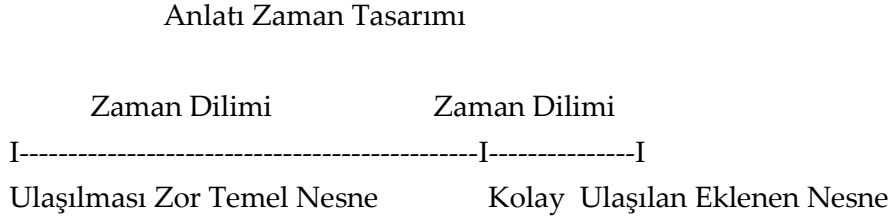
anlatıda, hikâye için önceden belirlenen süreye ve özne-nesne mesafesine uygun şekilde anlatı sona erdirilir. Bu da gösterir ki, anlatının yürütülmesi, ve buna bağlı zamanın ilerletilmesi için anlatıya nesne eklenmesi, belirli bir özne-nesne mesafesinin kurulması gereklidir. "Zaman, olayların neden-sonuç ilişkileri içinde kavranmasını sağlayan bir unsurdur. Hikâyede önce bir şey olur, sonra başka bir şey olur. Olan her şey ya bir olayın sonucudur ya da başka bir olayın nedenidir." (Gülsoy, 2015: 148). Bu düzenleme ile öznenin nesnesine ihtiyaç duymasının sebebi ve ona doğru ilerleme aşamaları sergilenir. Mücadele bittiğinde olay örgüsü de anlatı ritmi de biter. Zaten, "anlatı bitiş durumuna göre düzenlenir, bir başka deyişle, daha önceki olaylar zincirinin tümüne yön veren bitiş durumudur." (Kıran-Eziler Kıran, 2011: 103) Bu bitiş durumu öznenin nesnesine ulaşma işlevini yerine getirdiği durumdur ve burada artık belirlenen mesafe kalmamıştır. Bunu bir şema halinde Zeynel Kıran ve Ayşe Eziler Kıran (2011: 103) şöyle ortaya koyar:

Tablo 4:

Dönüşüm (d) Zaman Ekseni (z)	
Önce	Sonra
a1	a2
Başlangıç durumu	Bitiş durumu
Çevrilen içerik	Sunulan içerik

Zaten başlangıçtaki durum sonuçtaki aynı olsa, özne nesnesinden ayrı olmasa bir hikaye gelişimi sağlanmazdı. Anlatı olduğu yerde başlamadan bitmiş, Karabibik'in serüveni de anlatılmamış olurdu. Bu açıdan anlatı süresi özne-nesne ilişkisi çerçevesinde, sunulan mesajın yönüne doğru genişletilip daraltılmış ve Karabibik adlı eserde de zaman tasarımı, anlatıda yer alan nesnelere özneye mesafesine göre şekillenmiştir:

Şema 2:

Özne ve nesne mesafesi, bir taraftan niyetin sunumu bir taraftan da kurguda yer alan birbirini tamamlayan tekniklerle edebîliğin sağlanmasında önemli işleve sahiptir.

Şema 3:

$$\text{Özne- Nesne Mesafesi} = \text{Zaman Kurgusu} = \text{Edebîlik}$$

Temel zaman çizgisi üzerinde kurgulama yoluyla yerleşen zaman unsurları bulunur. Bu unsurlar arasındaki düzen ve uyum da edebiliği sağlar. Zira "edebîliğin bir adı da estetik oluştur." (Aytaç, 2009: 27). Dolayısıyla öykü ve sunum arasındaki ilişkiyi ortaya koyan zaman kurgusu estetik oluşumun önemli bir parçasıdır.

SONUÇ

Anlatı öyküsü, belli bir zamanı kapsar ve öznenin nesnesine ulaşma çabası da belli bir zamanda sergilenir. Zaten anlatının derin yapısında yer alan niyetin sunumu için de zaman unsuruna ihtiyaç vardır. Dolayısıyla bir anlatıda öncelikle öznenin eksikliğini duyduğu nesnesine mesafesi belirlenir. Sonrasında da sunum süresi, özne-nesne ilişkisi çerçevesinde anlatı mesajının yönüne doğru genişletilir ya da daraltılır. Bu yönüyle özne ve nesne açısından belirlenen mesafe, anlatıyı yürütme işlevine sahiptir.

Bir anlatıda öznenin nesnesine mesafesine, başlangıç ve bitiş eksenine bağlı olarak zaman kurgusu oluşur. Yine, öznenin nesnesine mesafesi anlatı yürütme stratejisini de belirler. Bu mesafeden hareketle anlatıda olay örgüsü üretilir ve böylece söylem düzeyi ortaya çıkar. Anlatı temel kişinin arayış serüvenini içeren anlatı, öznenin nesnesine ulaşması açısından önüne çıkan engeller ve çatışmalarla geliştirilir. Başlangıçta özne ve nesne arasındaki konum belirlendikten sonra bu konuma göre bir anlatı biçimlendirilmesi yapılır. Bu şekillendirme de anlatım teknikleriyle sağlanır. Böylece gerçekten kurmacaya doğru yol alınır. Anlatım teknikleriyle düzenlenmesine rağmen okurun

anlatının sonunda algıladığı durum ise, özne ve nesne arasındaki mesafedir. Zira bu mesafe belirlenmemiş olsa, anlatı olduğu yerde kalır ve çalışmamıza örnek teşkil eden Karabibik’in serüveni anlatılmazdı.

“Karabibik” adlı anlatıda fakir bir çiftçi olan Karabibik için öncelikle bir çift öküz sahibi olma şeklinde bir nesne belirlenmiş, bu nesneye mesafesine uygun şekilde de zaman, anlatının başında iç çözümlenme ve tasvirlerle yavaşlatılmıştır. Karabibik’in nesnesine yaklaştığı kısımlarda da zaman atlamaları ile söylem zamanı hızlandırılmıştır. Karabibik bu nesnesine ulaştıktan sonra ise, anlatının devamı açısından onun için yeni bir nesne seçilir. Bu nesneye mesafesi kısa olduğundan dolayı da zamanın hızlı bir şekilde ilerletildiği ve öznenin artık herhangi bir nesnesinin kalmadığı noktada anlatının sonlandırıldığı görülür.

Bu şekilde zamanın işleyişi aynı zamanda metindeki anlamın üreticisi durumunda karşımıza çıkar. Mesaj istenilen süreçte yoğunlaştırılarak aktarılır ve anlam boyutu da bu mesafeye koşut bir şekilde değer kazanır. Anlatıda gerek şahıs gerekse mekân tasvirleri ile öznenin nesnesine olan mesafesine dair bir perspektif oluşturularak bu perspektif okura sezdirilir. Böylece özne açısından nesnesinin değeri ve öznenin dikkatini yönelttiği nesnesine dair ayrıntılar ortaya konmuş olur. Dolayısıyla realist anlayışla kaleme alınan bu eserde özne ve nesne arasındaki mesafe, gerçeğe uygun şekilde kurmaca içine teknikler yardımıyla yerleştirilip hem anlatının sürekliliği sağlanmış hem de estetik bir yapı ortaya konulmuştur.

KAYNAKLAR

- Antakyalıoğlu, Zekiye (2016). *Roman Kuramına Giriş*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Aytaç, Gürsel (2009). *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Say Yayınları.
Barthes Roland (2005). *Göstergebilimsel Serüven*, İstanbul: YKY Yayınları.
Chatman, Seymour (2009). *Öykü ve Söylem*, Ankara: De Ki Yayınları.
Çetin, Nurullah(2011). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Kitap.
Çetişli, İsmail(2009). *Metin Tahlillerine Giriş 2*, Ankara: Akçağ Yayınları.
Dervişcemaloğlu, Bahar (2014). *Anlatıbilime Giriş*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
Eco, Umberto(2012). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, İstanbul: Can Yayınları.
Erkman Akerson, Fatma(2005). *Göstergebilime Giriş*, İstanbul: Multilingual.
Forster, E. M. (2016). *Roman Sanatı*, İstanbul: Milenyum Yayınları.
Gülsoy, Murat (2016). *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık*, İstanbul: Can Yayınları.

- Kıran, Zeynel ve Kıran (Eziler) Ayşe (2011). *Yazımsal Okuma Süreçleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kocatürk Ali H.(2009). *Anlatıbilim: Kurama ve Eleştirel Yönteme Kısa Bir Giriş*, Kritik Dergisi, S. 3, 1-22.
- Moran, Berna(2008). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nâbizâde Nâzım (2012). *Karabibik*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özdemir, Emin (2011). *Eleştirel Okuma*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Pospelov, Gennady (2005). *Edebiyat Bilimi* (Çev: Yılmaz Onay), İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Todorov Tzvetan (2016). *Yazın Kuramı* (Çev: Mehmet Rıfat-Sema Rıfat), İstanbul: YKY Yayınları
- Wellek, R.-Warren, Austin, (2015). *Edebiyat Teorisi* (Çev: Faruk Huyugüzel), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yücel, Tahsin(2015). *Yapısalcılık*, İstanbul: Can Yayınları.